KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

8e JAARGANG - SEPT.-OKT. 1965 - NR. 4

INHOUD

Opmerkingen vooraf 87

DE GEMEENSCHAP

Het organiseren en leiden van een bijeenkomst I 88
Ter herdenking 90
Verbetering der betrekkingen 91
Noteert u dit even? 92
Humanisme, het Verbond en de jeugd 93
De Amerikaanse „society" en het eigen gebouw in St. Louis 96

GEESTELIJKE VERZORGING

Wel wat vroeg (Midwinter, Kerstmis en humanisme) 100
Militaire of burgerdienst? 104
Huwelijksbevestiging 106

TIJD EN TAAK

13 november '65	Regionale conferentie Utrecht
19 februari '66	Herdenking 20-jarig bestaan Utrecht
febr./mrt. '66	Jubileumaktie Steunfonds
25—30 juli '66	4e congres Internationale, Parijs
alle maanden	informatie belangstellenden

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

REDACTIE: TH. W. POLET, EMMALAAN 16, SOESTDIJK. TELEFOON 02955-2508

ADMINISTRATIE: POSTBUS 114, UTRECHT, TELEFOON 030—10163 EN 29563

OPMERKINGEN VOORAF

Het wordt een wel wat eentonig verhaal, maar we blijven er op hameren: er moet meer reactie van de lezers van dit blad komen. Niet alleen om de leesbaarheid te vergroten, maar omdat we met elkaar bezig zijn aan een zelfde taak, n.l. het Verbond op te bouwen. Het wil er bij ons niet in, dat iedereen het met alles wat in *Kader* door wie dan ook geschreven wordt eens is en dat er nooit in een bestuur of in een huiskamer gezegd wordt: ze hebben makkelijk kletsen. We laten dan maar in het midden, wie of die „ze" zijn. Het is een hartewens van de redacteur, dat er over allerlei zaken die met de organisatie te maken hebben, eens pittig en met concrete voorbeelden gediscussieerd wordt. En het komt ons voor, dat daarvoor altijd wel aangrijpingspunten te vinden zijn.

Ook in dit nummer zijn het in hoofdzaak de trouwe, vaste medewerkers die aan het woord zijn. Een bijzonder instructief artikel van Kruyswijk over de viering van het Kerstfeest, waarom al vele malen is gevraagd. Eigenlijk zou het onder de ogen van ieder lid moeten komen, maar hier ligt o.i. een taak voor de besturen van onze gemeenschappen. Misschien kan men eens een huiskamerbijeenkomst houden met ouders die met het probleem zitten (dat zijn er vermoedelijk meer dan we wel weten), en daarbij dit artikel als gespreksstof dienen. Maar dan wel tijdig, zodat men er, als men dat wil, nog dit jaar zijn voordeel mee doen kan.

Waar we ook nog de aandacht op willen vestigen, is het inleidende artikel van Verduijn over het jeugd- en jongerenwerk. Hier is nu een onderwerp aangesneden, waar men niet alleen berustend ja over kan knikken of woedend afwijzend, doch een zaak die voor de toekomst van het Verbond en het georganiseerde humanisme van bijzonder veel belang gaat worden. Als ergens moet worden meegedacht, is het wel op dit gebied. Al hebben we nu een werkgroep en zijn we aan het studeren en inventariseren geslagen, dat wil helemaal niet zeggen, dat de rest moet gaan zitten wachten, wat of die commissie uitbroedt. Hier geldt meer dan ooit, dat er weerwerk nodig is.

En tot slot, we hebben dat verhaal over het eigen gebouw van onze Amerikaanse vrienden in St. Louis niet geplaatst omdat het zo aardig is om te weten, wat daar omgaat. Daarvoor ook, maar vooral als een stimulans om ons op ideeën te brengen, of we ook in Nederland niet hier en daar zo ver zouden kunnen komen. Alweer, op verzoek van het congres zal er door enkele D.B.-leden en wat deskundige leden over gedacht worden. Dat is echter onvoldoende, het verlossende woord en de daad zal vanuit de gemeenschappen moeten komen. Die D.B.-commissie is alleen maar een adviserend lichaam, *doen* moeten de gemeenschappen het zelf.

HET ORGANISEREN EN LEIDEN VAN EEN BIJEENKOMST

I

Als wij een bijeenkomst willen organiseren is het eerste, dat gebeuren moet, het duidelijk vaststellen van *het doel* van onze bijeenkomst. Die doeleinden kunnen verschillen, b.v. een huishoudelijke jaarvergadering, het maken van propaganda, het geven van voorlichting of het bieden van amusement. Wij moeten daarbij beseffen, dat wij zelden alle doeleinden tegelijk kunnen realiseren, dat sommige doeleinden elkaar in de weg zitten. Voorlichting is iets ànders dan propaganda en reclame en mensen, die voor een amusementsprogramma komen plegen heel weinig belangstelling te tonen voor „een huishoudelijk gedeelte van de vergadering".

Vervolgens moeten wij er rekening mee houden, dat onze bezoekers steeds méér op hun verlanglijstje hebben staan dan het doel, dat het bestuur heeft vastgesteld. Een belangrijk nevendoel, dat bezoekers van bijeenkomsten tevens willen bevredigen is de behoefte aan menselijk contact, aan gezelligheid, aan een praatje maken met een goede kennis.

Tenslotte is naast het hoofddoel voor het bestuur steeds een belangrijk nevendoel het versterken van de binding met de organisatie. Wij hebben nog nooit gehoord van een voorzitter, die in zijn slotwoord zei: „Wij hebben u vanavond ons programma aangeboden, wij hopen dat u er wat van opgestoken heeft en wij hopen u verder nooit meer te zien". Wij moeten er met de verzorging van onze bijeenkomst zorgvuldig op letten, dat wij met onze gehele bijeenkomst een goede indruk maken en alles vermijden, wat aan die goede indruk afbreuk kan doen.

Wij onderscheiden voor elke bijeenkomst dus drie doeleinden:

ons hoofddoel;

de doeleinden, verwachtingen van de bezoekers;

het versterken van de binding, het maken van een goede indruk.

Het tweede punt, dat onze aandacht vraagt voor elke bijeenkomst is *de voorbereiding*. De datum, de plaats, het aanvangs- en sluitingsuur moeten worden vastgesteld. Vervolgens moet *een zaal* worden gezocht.

Onze zaal moet in de eerste plaats gezellig en comfortabel zijn. Dat zijn normale eisen van de moderne mens. Onze woningen zijn gezellig en onze hedendaagse kantoren en treinen zijn comfortabel. Maar er zijn helaas in den lande nog heel wat vergaderzalen met meubilair uit 1910. Voorts moeten wij er ons rekenschap van geven in welke buurt de zaal ligt en of hij soms een bepaalde (politieke of kerkelijke) kleur heeft. U behoeft bepaald een zaal van een andere kleur dan de uwe niet af te wijzen, maar u moet u afvragen: hoe liggen de verhoudingen hier in Xdam precies t.a.v. deze zaal?

Hieronder geven wij voorts een overzicht van de punten, waarop wij moeten letten als wij het bespreken van een zaal prima willen verzorgen:

1. Ga zelf kijken als u de zaal niet reeds kent.
2. Is de zaal groot genoeg voor het gezelschap, dat wij verwachten en is er enige elasticiteit voor het opvangen van een groter of kleiner bezoek dan verwacht is?
3. De opstelling van de stoelen: alle naar voren gericht, al of niet met tafeltjes er tussen, met een looppad in het midden èn langs alle wanden. Zitten de stoelen gemakkelijk?
4. Hoe is de verwarming (tijdig aansteken!), de verlichting en de ventilatie?
5. Is de zaal gehorig? Vooral van belang in een zalencomplex. Let ook op het straatlawaai.
6. Is er een geluidsinstallatie en werkt die goed?
7. Waar is het stopcontact voor het gebruik van elektrische apparaten? Voltage? Kan de zaal zonodig worden verduisterd?
8. Is er een schoolbord met toebehoren en een lessenaar?
9. Is er een garderobe? Moet daarvoor worden betaald?
10. Zijn er behoorlijke toiletten, gescheiden voor dames en heren?
11. Is het toegestaan versieringen, affiches, enz. aan de wanden te bevestigen?
12. Wat zijn de prijzen van de consumpties?
13. Noteer het telefoonnummer van de zaal.
14. Met welke bus- of tramlijnen is de zaal bereikbaar?
15. Is er een fietsenstalling in de buurt? Waar en hoe laat is die open?
16. Wat is de huurprijs van de zaal?
17. Overweeg zorgvuldig welke andere bijzondere eisen uw programma nog aan de zaal stelt (b.v. verduistering, podium, piano, enz.).
18. Bevestig de huurovereenkomst altijd schriftelijk met alle afspraken, die u maakte.
19. Zorg minstens een uur voor het begin van de vergadering aanwezig te zijn om eventueel nodige correcties nog te kunnen aanbrengen.

J. de Leede

TER HERDENKING

Kort na elkaar werd onze gemeenschap Beverwijk getroffen door het verlies van twee kaderleden.
Op 7 augustus j.l. werd onze sekretaris, de heer S. Coelingh, samen met zijn veertienjarige zoon, John, slachtoffer van een verkeersongeval. Hij was zestig jaar oud toen hij overleed.
Nauwelijks drie weken later, op 26 augustus j.l., overleed onze tweede voorzitter, de heer A. Sluis, op eenenveertigjarige leeftijd tengevolge van een ziekte, die hem veel heeft doen lijden.
U kunt zich voorstellen hoe diep deze rampzalige gebeurtenissen ons allen in Beverwijk hebben getroffen. Met schroom schrijf ik hier dan ook enkele woorden ter herinnering aan beide vrienden neer.

Seine Coelingh speelde voorheen een grote rol, onder meer als wethouder, in het politieke leven van Beverwijk. De laatste jaren trok hij zich enigszins terug uit de politiek, waardoor hij zich aktief aan de belangen van het Verbond kon wijden. Door zijn relaties in het openbare leven kon hij als sekretaris van onze gemeenschap vele deuren openen. Zijn intelligentie en werkkracht stonden er borg voor, dat het sekretariaat bij hem in goede handen was. Strijdbaar als hij was, legde hij zich niet gauw neer bij gangbare meningen. Met vormingsonderwijs op de openbare school, bijvoorbeeld, was hij bepaald niet gelukkig. We hebben er dan ook menige discussie over gevoerd. Vielen de besluiten anders dan hij graag gewild had, dan toonde hij zich een loyaal uitvoerder.

André Sluis trad niet zo zeer in het openbaar op. Wel was hij bij veel werk op allerlei terrein betrokken. Hij was meer de rustige werker op de achtergrond, die ons allen inspireerde en stimuleerde.
Hij had een fijnzinnige geest met een hoogontwikkeld gevoel voor zowel de ernst als de humor van het leven. Hiermede ging gepaard een helder en diepgravend verstand. Hierdoor kreeg zijn oordeel gezag, het gezag van het volledig menszijn. Vanaf de oprichting van onze gemeenschap was hij respectievelijk sekretaris, voorzitter en tweede voorzitter. Zijn enthousiasme en zijn doorzettingsvermogen werden gedurende deze jaren een begrip. Zijn persoonlijkheid gaf aanzien aan onze gemeenschap.

Twee toegewijde medewerkers zijn van ons heengegaan. Wij zijn er van overtuigd, dat de herinnering aan hen onze beslissingen nog lange tijd zal beïnvloeden.

v. Dam

VERBETERING DER BETREKKINGEN

Eén van de grote zorgen in ons Verbond is een goede communicatie tussen leden, besturen en centraal apparaat. Alleen schriftelijk is het onvoldoende, ook in de gemeenschappen blijft persoonlijk contact een gebiedende eis. Het jaarlijkse bezoek van de organisatie-secretaris of van de bestuurs-assistent aan de besturen van de gemeenschappen is niet genoeg om de gemeenschapsbesturen voldoende bij te staan. Overigens is het meer dan vele en grotere organisaties doen.
Toen in mei '63 Verduijn als bestuurs-assistent werd aangesteld, luidde zijn werkopdracht: het bijstaan van de org.-secr. bij de contacten met de gemeenschappen en de opbouw van het zo juist opgerichte Centrum van Humanistische Vorming. Al spoedig is daarbij de voorbereiding van de televisie-uitzendingen gekomen, benevens nog een aantal van die bijna niet te omschrijven taken, die een heleboel tijd kosten en waar het Verbond er nogal wat van heeft. Langzamerhand begon de klemmende noodzaak te ontstaan aan een medewerker, die werk zou gaan doen, dat dringend gebeuren moet, maar waarvoor niemand tijd had.

Dat is de reden dat op voordracht van het D.B. door het hoofdbestuur met ingang van 1 oktober j.l. als 2e organisatie-secretaris in vaste dienst benoemd is onze vriend Jan de Leede. We behoeven hem nauwelijks te introduceren, want hij is sedert 1961 lid van het hoofdbestuur, voorzitter van de commissie voor groepswerk en in vele streken van ons land bekend als opleider van gespreksleiders. Het gewest Utrecht/het Gooi kent hem bovendien als H.B.-vertegenwoordiger. Ook werkt hij al geruime tijd aan dit blad mee en we weten dat zijn artikelen zeer op prijs gesteld worden.

Wat gaat hij doen? Nauwkeurig omschrijven is niet mogelijk, maar als we enkele zaken mogen opsommen, waarmee hij zich in het bijzonder gaat bezighouden zijn dat: steun aan de gewesten; steun aan werkgroepen en het vormen van nieuwe; begeleiding van bestuurders door regelmatige besprekingen in regionale kleine groepen; veel aandacht besteden aan die gemeenschappen, die met moeilijkheden te kampen hebben; op de duur de leiding van de organisatie van het contactbezoek van Kruyswijk overnemen en nog zo het een en ander.

We geloven, dat we van hem goede verwachtingen mogen hebben. Hij is nog jong, 43, en doorkneed in het vormingswerk. Zijn laatste baan was n.l. hoofd van de afdeling vorming verenigingskader bij CO-OP Nederland. Bovendien brengt hij een grote ervaring als vrijwilliger op

organisatorisch gebied mee, omdat hij van 1945 tot 1953 leiding in enkele jongerenbewegingen heeft gegeven. En hij kent het Verbond, en is vanaf de oprichting lid.

Hoewel zijn vooropleiding er niet zoveel toe doet, willen we toch ook nog vermelden dat hij na de 5-jarige H.B.S.-b zijn candidaatsexamen in de economie aan de universiteit van Amsterdam heeft afgelegd. Alles bij elkaar genoeg om met vertrouwen aan te nemen, dat hij ook als functionaris een gewaardeerde medewerker zal worden, die voor onze vrijwilligers in besturen van gemeenschappen en gewesten een goede steun zal zijn. Van harte welkom.

Polet

NOTEERT U DIT EVEN ?

Sprekerslijst.

Hoewel reeds schriftelijk aan de besturen medegedeeld willen wij er ook hier de aandacht op vestigen, dat als spreker *geschrapt* dient te worden de heer Dr. V. Westhof te Driebergen. Zijn werk eist hem zo op, dat hij, hoezeer het hem ook spijt, geen tijd meer heeft om spreekbeurten te vervullen. Ook ons gaat dat ter harte en wij hopen, dat we t.z.t. weer een beroep op hem kunnen doen.

Aangezien Mej. M. E. ter Heege, Amsterdam-Z. voor enkele maanden op reis is naar Australië, heeft ze ons verzocht mede te delen, dat ze pas ná 20 januari 1966 voor het houden van spreekbeurten beschikbaar is.

Een idee voor bijeenkomsten.

Het bestuur van de Wereld Federalisten Beweging Nederland heeft ons bericht, dat enkele leden van het hoofdbestuur van deze organisatie bereid zijn om als sprekers voor onze gemeenschappen op te treden. Aanvragen hiervoor kunnen rechtstreeks gericht worden tot de Algemeen Secretaris van de W.F.B.N., Burg. Patijnlaan 49 in Den Haag.

Landdag 1966.

Na de bijzonder geslaagde dag in Tuinsteden-West in Amsterdam lijkt het ons gewenst dat er weer eens nagedacht wordt, wie dit keer als initiatiefnemer optreedt. Wij hebben al wat horen mompelen over plannen in het Gooi, maar hoe eerder we weten waar men iets zit uit te broeden des te beter.

Bevolkingsregisters

Naar aanleiding van het persbericht in het vorige nummer over de vragen en antwoorden in de Tweede Kamer inzake het verkrijgen van inlichtingen uit de bevolkingsregisters, deelt het bestuur van Emmen ons mee, dat men sedert 1 januari 1965 dezelfde faciliteiten heeft als de kerkgenootschappen.

HUMANISME, HET VERBOND EN DE JEUGD

Namens het hoofdbestuur installeerde prof. dr. J. P. van Praag op 15 juni j.l. de werkgroep Humanistisch Jeugd- en Jongerenwerk, die bestaat uit de heren H. Bosselaar, voorzitter; M. W. Verduijn, secretaris; K. Doets, H. Kooy, H. Nootenboom, Th. W. Polet en N. Westerbaan, leden. Als taak voor deze werkgroep ziet het hoofdbestuur, zo luidde het in de uitnodiging:
a. inventariseren en stimuleren van jeugd- en jongerenwerk binnen het Humanistisch Verbond en in de naaste omgeving van het Verbond; onderhouden van contacten naar binnen en naar buiten terzake van jeugd- en jongerenwerk;
b. aandacht vragen onder de buitenkerkelijke jeugd voor levensbeschouwelijke kwesties, zowel onder de ongeorganiseerde jeugd als onder de clubhuisbevolking en de jeugd, georganiseerd in de meer traditionele jeugdorganisaties;
c. zich verdiepen in de algemene vraagstukken terzake van jeugd en jongeren in verband met het humanisme, en het bevorderen van documentatie en publikaties op dit terrein.

Met het instellen van deze werkgroep is een nieuwe fase ingeluid op terreinen, waarop het Verbond al tal van jaren actief is. Men heeft zich vanaf het begin bezig gehouden met de opvoeding en het onderwijs van de opgroeiende mens. Tenslotte was één van de eerste publikaties van het Verbond het *Rapport bijbelkennis en godsdienstonderwijs op de Openbare School,* dat gevolgd is door *Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom, Humanisme en Opvoeding, De idee van de Openbare School,* het rapport *Studiekosten, Sexuele Opvoeding* van V. W. D. Schenk, alsmede diverse artikelen in Mens en Wereld, Rekenschap en

Het Woord van de Week. In deze opsomming mag zeker niet ontbreken het rapport *Het openbaar en daarmee gelijk te stellen onderwijs, poging tot een geestelijke fundering* en het op stapel staande vervolg van dit rapport, waaraan in belangrijke mate door humanisten namens het Verbond is meegewerkt.

Maar voor het tot stand komen van de werkgroep hebben andere motieven gegolden, die gemakshalve in drie grote groepen zijn onder te brengen, alhoewel ze uiteraard alle nauw met elkaar samen hangen: de dynamische veranderingen in de samenleving, die hun invloed doen gelden op de levenswijze en het gedragspatroon van de jongeren; de vraag naar groter samenwerking, overleg en coördinatie, die komt van de zijde der jeugd- en jongerenorganisaties, de maatschappelijkwerk- en culturele organisaties; de ontwikkelingen in het jeugd- en jongerenleven in en onmiddellijk rond het Verbond.

Ontwikkelingen in en om het Verbond.

De ontwikkelingen in het Verbond zijn bekend genoeg om er lang bij stil te blijven staan. Het Verbond heeft altijd een grote groep leden gekend, die zich niet aangetrokken voelde tot hechter organisatievorm. Wel groeiden hier de laatste jaren informele gespreksgroepen uit binnen de plaatselijke HV-gemeenschappen.
Een groepje jongeren (tussen 18 en 30 jaar) wilde in 1948 wel een hechtere organisatievorm, waardoor een landelijke jongerengemeenschap tot stand kwam, die in 1954 een eigen organisatorische plaats kreeg onder de naam Humanistische Jongeren Gemeenschap. In 1963 besloten deze jongeren hun landelijke organisatievorm op te heffen. Enkele afdelingen bleven functioneren als groepen van de plaatselijke H.V.-gemeenschappen. In de loop van het ruim vijftienjarig bestaan heeft de H.J.G. een sterk wisselend ledental gehad, dat nimmer boven de 400 is uitgekomen. De basis was: wél een gemeenschap van het Verbond, maar verder als zelfstandige organisatie draaien. Dit standpunt is ook altijd door het Verbond geaccepteerd.
De plaatselijke gemeenschappen gingen zich in toenemende mate ook op andere wijze met jongeren bezighouden. Behalve de gespreksgroepen, kwamen er voorlichtingsavonden voor aanstaande burger- en militaire dienstplichtigen, die zeker op ruimer schaal verdienen te worden voortgezet. Vertegenwoordigers van de gemeenschappen gingen zitting nemen in besturen en stichtingen van buurt- en clubhuiswerk, in overkoepelende organisaties e.d.

Nauw aan het Verbond verwant, groeide een studentenvereniging op humanistische grondslag en een jongerenorganisatie voor de jeugd van 15 tot 23 jaar, de Humanistische Jeugd Beweging.
Op landelijk niveau onderhoudt het Verbond door middel van de Moderne Jeugd Raad contact met een aantal andere organisaties, zoals Jonge Strijd van het N.V.V., het jongerenwerk van het Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk, de Federatie Ankerclubhuiswerk, het Jeugd- en Jongerencentrum Ruimte, de Nederlandse Culturele Sportbond. Internationale contacten waren er tot op

heden niet veel, maar op de dagelijks-bestuursvergadering van de Internationale Humanistische en Ethische Unie deze zomer werd besloten tot het instellen van een werkgroep voor jeugd- en jongerenwerk. Schriftelijke voorbereidingen voor de eerste bijeenkomsten van deze werkgroep tijdens het congres van de Internationale Unie in 1966 te Parijs zijn reeds in volle gang. Het blijkt namelijk dat onze Amerikaanse zusterorganisatie met een groep jongeren het congres zal bezoeken en daar hoopt op contact en mogelijkheden tot uitwisseling van ideeën met jongeren uit andere landen. Uit persoonlijke gesprekken deze zomer in Frankrijk is gebleken, dat ook in Londen een actieve humanistische jongerengroep is, die hiervoor belangstelling heeft en dat er in de plaatselijke afdelingen van de British Humanist Association jonge humanisten zijn, die iets dergelijks bijzonder op prijs stellen. In het universitaire leven in Engeland groeien op het ogenblik ook grote groepen, waarvan bekend is dat internationaal contact zou worden toegejuicht. Tot zover de ontwikkelingen in en om het Verbond.

Samenwerking, coördinatie en overleg.

Het is duidelijk, dat deze hoeveelheid activiteiten, zowel plaatselijk, landelijk als internationaal, veel verder gaan dan wat administratieve en representatieve werkzaamheden. Zo zal bijvoorbeeld op landelijk niveau nagegaan dienen te worden hoe een regelmatig en vruchtbaar contact kan worden opgebouwd met de studentenorganisatie en de H.J.B., op welke wijze de relaties met de Moderne Jeugdraad en de daarbij aangesloten organisaties kunnen worden uitgebouwd. Vooroverleg en coördinatie is zeker ook noodzakelijk t.a.v. het internationale werk. Van niet minder belang is een duidelijk inzicht en overzicht van wat er zich op plaatselijk niveau afspeelt en hoe vanuit het landelijk apparaat daaraan steun kan worden verleend.
De samenstelling van de werkgroep Humanistisch Jeugd- en Jongerenwerk is dan ook enigermate afgestemd op deze werkzaamheden. De leden zijn zoveel mogelijk gezocht naar aanleiding van de kennis die zij hebben t.a.v. één of meer van de genoemde organisaties en activiteiten. Dit betekent niet dat zij namens iets of iemand in de werkgroep zitten. Het zijn leden van Verbond, die uit hoofde van hun deskundigheid tezamen het hoofdbestuur moeten adviseren over het beleid t.a.v. het jeugd- en jongerenwerk en die namens dit hoofdbestuur bepaalde taken kunnen uitvoeren.
In de twee maal dat de werkgroep thans bijeen is geweest, bleek reeds dat de leden zich toch nog nader zullen moeten oriënteren. In de eerste plaats op elkaars achterland en verder op de verschillende facetten, die met het jeugd- en jongerenleven van het Verbond samenhangen, zoals de geestelijke verzorging van militairen en studenten, het humanistisch vormingsonderwijs en de voorlichting aan aanstaande dienstplichtigen. Een enquêteformulier van de Internationale Unie gaf al handen vol werk, maar maakte tevens duidelijk dat een goed opgebouwd inventarisatiesysteem onmisbaar is. Besloten werd dan ook tot het instellen van een schriftelijk onderzoek naar de gang van zaken in de gemeenschappen en het stellen van vragen aan de studentenvereniging en de Humanistische Jeugd Beweging. Werk genoeg dus voor deze werkgroep. Zeker

wanneer men bedenkt, dat in dit artikel het derde aspect, namelijk de veranderingen in de samenleving en de wijze waarop deze het gedragspatroon van de jeugd beïnvloeden, niet onder de loep is genomen. Hierover een volgende maal, wanneer de daarmee samenhangende opdracht: *het zich verdiepen in de algemene vraagstukken terzake van jeugd en jongeren in verband met het humanisme,* nader belicht zal worden.

M. W. Verduijn

DE AMERIKAANSE „SOCIETY" EN HET EIGEN GEBOUW IN ST. LOUIS

Onder de titel „De plaatselijke geestelijke raadsman in de U.S.A." namen we in ons vorige nummer een artikel over uit het gewestelijk blad van Friesland van de hand van A. van Kreveld, waarin hij iets over zijn ervaringen in Boston vertelde. Hij was daar lid van de gemeenschap van de American Ethical Union en gaf o.a. een indruk van het werk van de „leader", die men enigszins met onze raadsman zou kunnen vergelijken.
Tijdens de vergadering van het dagelijks bestuur van onze Internationale in juli j.l. vertegenwoordigde de leader van St. Louis, Missouri, James F. Hornback daar onze zusterorganisatie, the American Ethical Union. We hebben hem toen gevraagd wat gegevens en foto's te zenden van het nieuwe gebouw, dat vorig jaar betrokken werd. In zijn brief vertelt hij ook nog iets over de geschiedenis van de „society" en zijn werk.

De groep in St. Louis is in 1886 opgericht en de eerste man, die daarin een grote rol speelde was Walter L. Sheldon. Aan hem werd ook het eigen gebouw gewijd, dat in 1912 gebouwd werd, en waarvan hierbij een foto is afgedrukt. Sheldon Memorial, zoals het genoemd wordt, ligt in een buurt, die thans wordt gesaneerd, een van de wijken in de millioenenstad St. Louis, waar nu alleen nog maar doodarme negers en blanken wonen. In dit oude gebouw komen elke dag enkele vrijwilligers van de AEU, die een soort raad vormen voor de coördinatie van een zestigtal clubs voor bejaarden van de stad. Het stadsbestuur heeft plannen in de maak, om er ook studieruimtes voor de arme studenten, zowel blank als gekleurd in te richten, die thuis geen gelegenheid hebben om te studeren. Van de kant van de A.E.U. bestaat ook een plan, om er een cursus te gaan houden, om jonge neger-moeders stenografie te leren, waarmee ze straks wat kunnen verdienen. Er komt dan tevens een bewaarplaats voor de kinderen.

Sheldon Memorial bezit tevens een prachtige concertzaal met ruim 700 plaatsen. Voor de derde opeenvolgende keer zal daar deze winter een serie kamerconcerten gegeven worden, met de beroemdste strijkkwartetten uit Europa. Bovendien wordt de zaal gebruikt voor bijeenkomsten van allerlei werkcommissies, forums, lezingen en concerten van plaatselijke musici. Het gebouw is echter te groots, te formeel, om er werkelijk tot een opgewekt en intiem gemeenschapsleven van de ethische groep zelf te komen.

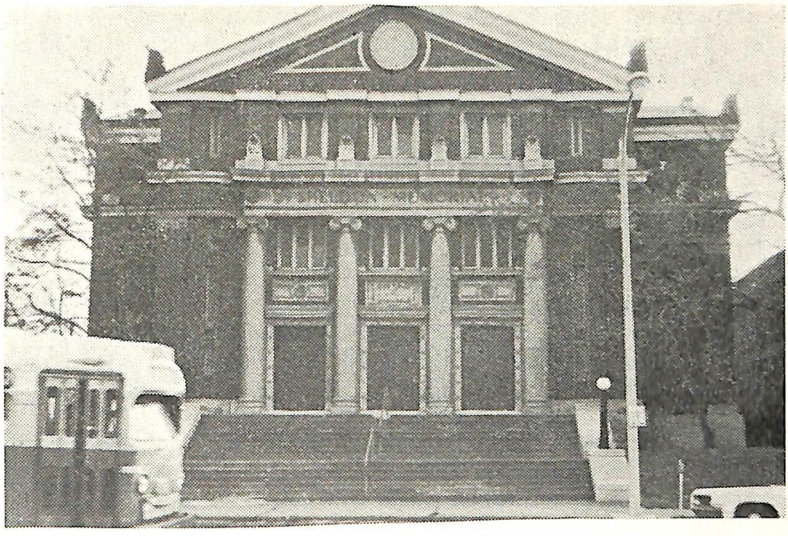

Het oude gebouw (Sheldon Memorial)

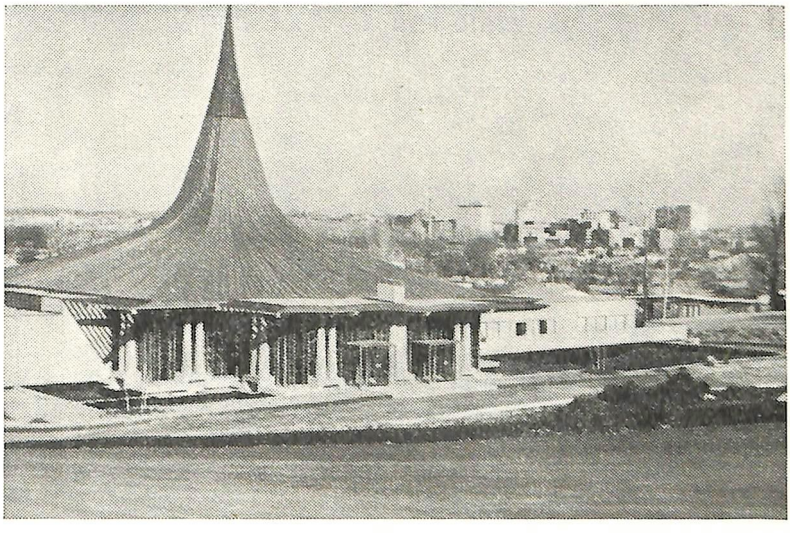

en het nieuwe

ETHICAL SOCIETY OF ST. LOUIS

Sunday, May 30, 1965 10:30 a. m.

JAMES F. HORNBACK, *Presiding*

FERN O. KELLY, *Organist*

Organ Prelude (Beginning at 10:20 a. m.)

Fugue on The Magnificat No. 7 ..... *Pachelbel*

Short Prelude and Fugue in e minor ..... *Bach*

OPENING WORDS

Organ Interlude — *Sonata No. 1 for Flute (Andante)* ..... *Mozart*

READING

CONGREGATIONAL SONG — Words by Vincent Silliman ..... *Silesian folk tune*

Morning, so fair to see,
Night, veiled in mystery,
Glorious the earth and resplendent skies!
Brothers, we march along,
Singing our pilgrim song,
As through an earthly paradise.

Fair are the verdant trees;
Fair are the flashing seas;
Fair is each wonder the seasons bring.
Fairer is faith's surmise
Shining in pilgrim eyes,
Fairer the brotherhood we sing.

ADDRESS

JAMES F. HORNBACK

"AN ETHIC FOR ALL SEASONS"

Organ Interlude — *Conzona* ..... *Purvis*
(During the Collection)

CLOSING WORDS

Organ Postlude

The flowers on the platform are in loving memory of Mrs. Ludwig F. Hammer

Coffee Hour in the Reception Room

Hostesses: Mrs. Edward C. Dicke and Mrs. C. V. Norton

Newcomers are invited to sign the guest book in the foyer.

Sample copies of the Ethical Weekly will be sent if requested.

Today's Ushers: Clarence Anderson, captain. E. T. Anderson, Oscar Anderson, Thor Anderson, Charles Bryson, William Frasure, Gene Nelson, Roy Wohl.

Het nieuwe gebouw met zijn tentvormige dak is meer functioneel ingericht en minder formeel. Het bezit 25 kamers, inclusief kantoor- en werkruimten voor de „leader" en zijn staf, bibliotheken, enkele keukens, kamers voor handenarbeid, leslokalen en een ruimte voor de jeugdgroep. Achter het gebouw is een parkeerterrein voor 250 auto's en een plantsoen, dat voldoende ruimte schept. In dit nieuwe gebouw, met zijn zaal, podium en foyer is ruimte voor alle activiteiten van de „Society". Hornback somt in zijn brief enkele van die activiteiten op: de bijeenkomsten elke zondagmorgen (we drukken hierbij het program van zo'n bijeenkomst af); forums en lezingen; studiegroepen, diners en ontvangsten; en intieme bijeenkomsten met een herdenkingskarakter bij geboorte, huwelijk, dood enz. Gedurende de zondagmorgenbijeenkomsten zijn er een soort vormingslessen voor kinderen. Na de bijeenkomst komt men in de foyer bij elkaar om een kopje koffie te drinken en wat na te praten.

Naast de werkzaamheden van de „leader" waarover van Kreveld al berichtte, is hij meestal ook de vertegenwoordiger van de groep in allerlei commissies en studiegroepen in de vrije samenleving. Hornback vertelt, waarin hij zitting heeft, het zijn o.m. het comité voor burgerlijke en gelijke rechten; een comité voor een gezonde nucleaire politiek; een organisatie voor de scheiding van kerk en staat; een werkgroep voor de verbetering van de huisvesting van de negerbevolking; de commissie voor bevolkingspolitiek enz. Het geeft een duidelijk beeld van de integratie van de humanistische groep in de samenleving. Aangezien St. Louis in een zuidelijke staat is gelegen, speelt door alles heen ook nog het negerprobleem.

Tenslotte, maar dat is afkomstig van uw redacteur, u mag best weten, dat het gebouw grotendeels uit eigen middelen gebouwd is en dat St. Louis Society nog geen 500 leden heeft. Maar ja, ze betalen ook meer. En toch, waarom zij wel en wij (nog) niet?

MEDEDELING VAN DE ADMINISTRATIE

Kader wordt gratis verzonden aan alle functionarissen, bestuursleden, sprekers ,raadslieden, gespreksleiders enz. Dat brengt grote kosten met zich mee, die echter nuttig besteed zijn.
Een andere zaak is, dat wanneer iemand zijn functie neerlegt en dit niet bij de administratie bekend is, met toezending wordt doorgegaan. We kunnen ons dit niet veroorloven en verzoeken daarom dringend er van in kennis te worden gesteld, wanneer de toezending gestaakt kan worden.

Geestelijke Verzorging

WEL WAT VROEG .....

..... om over kerstviering te schrijven. Maar de volgende editie verschijnt te dicht op het feest: vorige jaren is gebleken, dat velen, ook van onze kader-leden, tijdig enige voorlichting wensen.
Onderstaand artikel zal, na een laatste bespreking in de centrale commissie, bestelbaar zijn op ons Centraal Bureau; onder codenummer 071.1.

Kruyswijk

MIDWINTER, KERSTMIS EN HUMANISME

Elk najaar ontvangt het Humanistisch Verbond verzoeken om advies voor de viering van 25 december.
Over dit onderwerp verschijnen artikelen in vrijwel elke kerstweek-editie van „Mens en Wereld" en „Het Woord van de Week". Ook werd reeds in 1948 een brochure uitgegeven (bibliotheek HV 283-k), die echter inmiddels is uitverkocht; daarom volgt hieronder een nieuwe samenvatting van onze situatie ten aanzien van dit feest.

Verscheidenheid van opvatting.

Reeds in de naamgeving bestaat er onder humanisten verschil. Men kan „Kerstmis" vieren, zonder te doelen op „Christus", van wiens naam het woord is afgeleid. Ook spreekt men wel van „Zonnewende" of „Midwinter", zonder te willen terugkeren tot natuurmystiek.
Er is behoefte, om deel te nemen aan eeuwenoude symboliek en daaraan een eigen inhoud te geven. Maar evenzeer komt het voor, dat men aan de midwinterdagen geen geestelijke betekenis wil verbinden en ze enkel doorbrengt in vrijheid en gezelligheid.
Iemands afkomst, waarvan hij iets wil overnemen of waartegen hij zich juist verzet, speelt dikwijls een rol: godsdienstig of atheïstisch; socialistisch of individualistisch. Ook is er verschil door geaardheid en levensgewoonte: traditioneel of experimenteel, practisch of bezinnend, nuchter of romantisch.
Uiteraard zouden hier nog vele andere schakeringen aan toe te voegen zijn.

Gemeenschappelijke voorbereiding.

Bij de interne variatie komt nog onze positie temidden van overwegend christelijke tradities. Menigmaal brengt de situatie mee, dat wij Kerstmis vieren in één verband met andersdenkenden.

Conflict, of zelfs maar discussie, behoren niet op het feest. Reeds aan het begin der voorbereidingen is daarom een bespreking nodig, waar men voor zijn overtuiging kan uitkomen.
Hetzelfde geldt voor een „gemengd" gezin en zelfs voor een milieu van geestverwanten, waar immers ook groot verschil van smaak kan zijn: wat is ieders speciale wens en inbreng; wat kunnen we samen doen en op welke punten gaat ieder zijns weegs? Met geven en nemen trachten we een geheel te ontwerpen, waartoe zeker ook de vrijheid behoort van degenen, die het feest apart willen vieren of het geheel afwijzen.
Niet slechts verdraagzaamheid, maar belangstelling voor elkaars inzicht; en de wil om ieder tot zijn recht te laten komen — dat typeert de humanistische inbreng. Eerder dan een bepaalde symboliek of een speciale naam voor het feest.

Natuurlijke en menselijke factoren.

Het vieren van de kortste dag vindt men bij Joden en Romeinen, Germanen en Christenen; in culturen der oudheid en van de moderne tijd. Symboliek van licht en groen is niet aan een bepaalde godsdienst gebonden. Overal weet men het leven gedragen door krachten uit de zon. In landen ver van de evenaar, wordt haar terugkeer met vreugde begroet en dikwijls ook met verlevendigd besef van afhankelijkheid en verwondering.
De voorafgaande weken en maanden staan in het teken van toenemende huiselijkheid: naarmate de zon zich terugtrekt, worden de mensen voor behoud van warmte en licht meer aangewezen op hun technisch vernuft en op onderlinge saamhorigheid. Tijdens de „donkere dagen" van het jaar besteedt men extra aandacht aan wie alleen staan of gebrek lijden; privé zendt men elkaar heilwensen, publiek proclameert men wereldboodschappen van vrede en verzoening.
Zakelijk moge dit alles niet veel zichtbare uitwerking hebben, symbolisch geeft het uitdrukking aan gevoelens die over heel de wereld verbreid zijn. De constellatie van natuur en samenleving rondom dit jaarlijkse keerpunt, geeft velen aanleiding tot inkeer, in besef van verbondenheid. Van „Oud op Nieuw" richt de bezinning zich dan vooral op ontwikkelingen in de tijd, door terugblik en vooruitzicht. De dag van Zonnewende en Kerst bepaalt ons meer bij het bestaan in zijn geheel, bij de menselijke situatie als zodanig.

Zingeving.

Overeenkomstig de opvattingen van de menselijke situatie, verschilt dus ook de inhoud die men aan dit feest verleent.
In primitieve religies wordt de zon als godheid vereerd, in de strijd tegen duisternis en ondergang. Het christendom heeft van natuurgodsdiensten de datum overgenomen, en deze gevuld met het vieren van Gods geboorte als mensenkind. Modern humanisme gaat uit van de menselijkheid zelf: gedragen door natuur en traditie, maar uiteindelijk aangewezen op eigen creativiteit.
Het bestaan, niet meer tot God herleid, wordt des te directer als wonder en verantwoordelijkheid ervaren. Zo krijgt een kaars de betekenis van

menselijke zorg en intimiteit, wanneer het licht der natuur 't verst geweken is. De kerstman dankt zijn rode winterpak aan de gloed van vuur en vrolijkheid. En het kind in de stal representeert, zo gezien, het onbeschermde leven, in onbegrensde solidariteit.
Niet aan één openbaring in 't bijzonder verbonden, maar aan al het menselijke in de wereld, kan men het feest meer dan ooit in zijn volle betekenis vieren — zonder ertoe verplicht te zijn. Symboliek wordt leugen, inzoverre ze niet ondergeschikt blijft aan onze daad en houding in de levenswerkelijkheid.

Vormgeving.

De werkelijkheid manifesteert zich in dit feest vooral door een sfeer van openheid en rust. Midden in het winterseizoen is er nu gelegenheid om tot zichzelf te komen, en beschikbaar te zijn voor elkaar. Ontspanning en inkeer kunnen leiden tot verruiming in eigen werk en leven, in de omgang met anderen en in iemands kijk op 't bestaan als geheel. Opzettelijkheid wordt licht een hinderpaal. Gezinnen die aanvankelijk zochten naar een bewuste zingeving vinden menigmaal het eindpunt in vrijheid en gezelligheid. Kinderen uit een milieu waar het kerstmaal hoofdzaak was, ziet men als volwassenen wel zoeken naar meer geestelijke inhoud. Vooral kleuters zijn gesteld op enig ritueel, bijvoorbeeld ieder met een eigen kaars te mogen optrekken naar de kerstboom of naar een feestelijk versierd ontbijt. Voor anderen is een wandeling in de natuur het hoogtepunt. Van de talloze mogelijkheden zijn hiermee slechts enkele genoemd.
De betekenis van sparregroen en kaarslicht is juist door haar eenvoud en algemeenheid voor de meesten van ons wel te aanvaarden. Meer gespecialiseerde symbolen, zoals de chanoeka-kandelaar of het kind in de kribbe, kunnen in humanistische zin worden opgevat — maar ook afgewezen. Het hangt er maar vanaf, welke gevoelsverbindingen een zinnebeeld oproept voor een bepaalde persoon of kring.
Ontvankelijkheid voor meer dan één traditie, betekent tegelijk een gezonde relativering ervan. Zodoende zal een humanistische stijl zich in verscheidenheid ontwikkelen, door de vinding van enkeling en groep.

Speciale aspecten.

Wat *versiering* betreft, is soberheid of uitbundigheid meer een kwestie van persoonlijke geaardheid, dan van levensovertuiging. Bij het aanrichten van een feestmaal ligt, tussen onthouding en overdaad, de kunst in het welverzorgde. *Gastvrijheid* jegens alleenstaanden is voor de kerstviering even typerend, als daarnaast de gelegenheid om in kleine kring eens zonder beslommeringen bij elkaar te zijn. Met ieders medewerking dient ook de huisvrouw zoveel mogelijk ontheven te worden van haar dagelijkse werkzaamheden.
Door het naar binnen gerichte karakter van dit feest, komt aan het *muzikale* aspect bijzonder belang toe. Van het kerstlied bestaan folkloristische uitgaven en kunstzinnige bewerkingen, waarbij het godsdienstige motief is opgenomen in menselijke vertedering of speelse fantasie. Terwijl buiten de speciale kerstmuziek er nog veel meer te vinden is, dat past bij de stijl die men zoekt.

Ook voor *verhalen,* gedichten of leketoneel behoeven we ons niet tot speciale winter- of kerst-thema's te bepalen. Echte menselijkheid kan zowel in het avontuurlijke en humoristische als in het ernstige en bewogen genre tot uitdrukking komen.

Keuze van de Stof.

Voorlopig kunnen wij nog niet meer bieden dan enkele *toevallige* aanwijzingen; onder het voornemen, deze later aan te vullen en regelmatig te vernieuwen. Uitvoeriger advies is meestal heel goed te verkrijgen bij openbare bibliotheken. Of ook bij speciale kenners van litteratuur en muziek, van handenarbeid en leketoneel.
Tenslotte moet toch ieder zelf zijn voorkeur bepalen en naarmate de kersttijd aanbreekt, zal het materiaal moeilijker te verkrijgen zijn. Wie een goede voorbereiding wenst, zal daarom tijdig op zoek dienen te gaan; zo mogelijk in overleg met de andere deelnemers aan het feest.

Litteratuur.

Verhalen van: I. Babel, A. Blaman, M. Dermout, M. Minco, A. Roland Holst, A. Tsjechow.
Een geestig en heel toepasselijk verhaaltje is: „Eén dag vrede" in de bundel „Houtje-Touwtje" van Jac. v. d. Ster, Uitg. Arb. Pers 1954.
Sprookjes van Bomans en van Hauff.
Verschillende verhalen uit „de Ark" van Annie M. G. Schmidt.
Het kan ook de moeite waard zijn platenboeken uit de bibliotheek te lenen over de Natuur, over Landen en Volken, over Geschiedenis en Kunst.

Versiering.

„Kijken en Maken": De feesten van het jaar door M. C. Blöte-Obbes. Uitg. de Haan Utrecht 1955.
„Werkbladen" van de Ver. v. Handenarbeid, v. Randwijcklaan 105e, Amersfoort: Nrs: 40, Kerstmistooi; 52, Kandelaars; 64, Kerststroo; 105, Graveren op glas en karton; 112, Stroowerk.
„Kerstversieringen van stroo": Doe-reeks No. 7.

Muziek.

Bundels van het Ned. Volkslied: O.a. Uitg. de Toorts en Gottmer.
Twintig Franse Kerstliederen met Fr. en Ned. tekst; verz. door G. v. Ravenzwaaij, Uitg. Boekencentrum.
De Marien-Lieder van Brahms.

MILITAIRE OF BURGERDIENST ?

Het is bekend, dat de veronderstelling „ieder wordt geacht de wet te kennen", weliswaar niet kan worden gemist, maar in werkelijkheid een onbereikbaar ideaal betekent.
Zeker is dit het geval met de zgn. dienstweigeringswet.
Het-zelfs-niet-van-het-bestaan-van-deze-wet afweten is bij degenen, die voor de militaire dienst worden opgeroepen, groot. Velen horen over deze wet pas op de eerste dag van hun opkomst onder de wapenen.

Wat houdt deze wet in?

Sinds 1922 bevat de grondwet een artikel, dat het recht op militaire dienstweigering wegens ernstige gewetensbezwaren heeft vastgelegd. Dat recht is omschreven in een wet: de dienstweigeringswet van 1923; deze is enkele jaren geleden op tal van punten gewijzigd en eind 1964 is deze gewijzigde wet in werking getreden.
Wie kunnen zich op deze wet beroepen?
Ten eerste: iedere dienstplichtige, d.w.z. elke jongeman, die is goedgekeurd voor militaire dienst; wie wordt afgekeurd is niet dienstplichtig.
Ten tweede: iedere militair, ongeacht de tijd die hij reeds in militaire dienst heeft doorgebracht, ongeacht ook de rang die hij bekleedt.
Voorwaarde voor een beroep op de wet voor dienstweigeraars is, dat er gewetensbezwaren zijn tegen de vervulling van militaire dienst. Deze gewetensbezwaren kunnen zich richten tegen wapengeweld alléén, ze kunnen ook gericht zijn tegen alle militaire dienst.
In de nieuwe wet staat: „dat hij, die ervan overtuigd is dat hij de evenmens niet mag doden, *ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel geschiedt,* gewetensbezwaren heeft tegen de vervulling van militaire dienst, zich met een met redenen omkleed verzoek tot de minister van defensie kan richten".
Tevens is in de nieuwe wet sprake van het hebben van een godsdienstige of zedelijke overtuiging, die de betrokkene verbiedt, aan enig wapengeweld tussen de staten deel te nemen.

Commissie van advies

Een commissie beoordeelt de bezwaren van de betrokkene; deze commissie moet de betrokkene — volgens de wet — zelf horen en brengt daarna advies uit aan de minister. De minister beslist.

Wat gebeurt er verder? (bij erkenning)

Zijn de bezwaren erkend, dan wordt degene, die ongewapende militaire dienst wil doen, geplaatst bij de „mobiele colonnes"; zij gaan wel in militaire dienst, maar worden vrijgesteld van de dienst „gericht op de wapenhandel".
Bij algehele vrijstelling moet vervangende burgerdienst verricht worden; deze burgerdienst kan geschieden in de Rijks Psychiatrische Inrichting te Woensel (N.Br.) waar de gewetensbezwaarden worden opgeleid tot hulp-(leerling)verpleger. Een werk dat voor velen te zwaar is.

De andere mogelijkheid is geplaatst te worden in een kamp te Vledder (Dr.), waar wegen-aanleg, bos-aanplant, etc. bedreven wordt, alsmede allerlei administratief en technisch werk t.b.v. opvoedingskampen kan worden opgedragen.
Ten departemente wordt de mogelijkheid onderzocht van een verruiming van tewerkstelling t.b.v. deze groep.
In de nieuwe wet is de duur van de vervangende burgerdienst op 26 maanden vastgesteld, althans zolang de meerderheid van de militairen niet langer dient dan 24 maanden.
Voorts staan in deze wet allerlei bepalingen aangegeven, die de principiële gewetensbezwaarde in bepaalde opzichten gelijkstelt met zijn als militair dienende lotgenoot.
Zo kunnen zij ook voor half geld met de spoorwegen reizen, zij hebben recht op kostwinnersvergoeding, vallen in dezelfde sociale verzekeringen, etc.
Er is een tuchtrecht, vrijwel gelijk aan dat voor militairen, evenals een strafrecht, ook ongeveer gelijk aan dat voor soldaten in tijd van vrede.

Wat gebeurt er als de dienstweigeraar niet wordt erkend?

I. Hij kan berusten in deze beslissing en in dienst gaan of in dienst blijven.
II. Hij blijft weigeren.

Dan volgt er arrest, hij komt daarna voor een krijgsraad; de krijgsraad kan de zaak terugverwijzen naar de minister; de dienstweigeraar wordt opnieuw gehoord door de commissie en in menig geval erkend.
Bij niet-erkenning volgt gevangenisstraf, tegenwoordig maximaal 2 jaar en 6 maanden, door te brengen in de jeugdgevangenis Nieuw-Vosseveld (Vught).

Al met al is het gemiddelde aantal verzoeken zeer gering, ongeveer $^1/_3$ tot $^1/_2$ procent van het aantal goedgekeurde recruten, hetgeen neerkomt op enkele honderden jongeren, die van deze wet gebruik willen maken.
Onder deze jongeren zijn er velen die vanuit godsdienstige bezwaren weigeren; het percentage buitenkerkelijke dienstweigeraars is weliswaar hoger, doch in dit hogere cijfer zijn mede btrokken de zgn. Jehova's getuigen, die zich principiëel distanciëren van elk kerkgenootschap.
Het is dan ook niet te verwonderen dat de G.R. van het Humanistisch Verbond niet overstroomd worden met jongens, die over het probleem van het geweld wensen te komen praten. Het zijn er jaarlijks maar enkelen.

D. d'A.

In humanistische kring begint zich hier en daar de traditie te ontwikkelen om in een eenvoudige plechtigheid vorm te geven aan de huwelijksvoltrekking van leden van het Verbond en andere niet-godsdienstige mensen die daar prijs op stellen. Dit vorm en wijding geven aan de grote gebeurtenis, die de huwelijkssluiting in het persoonlijk leven en ook in het leven van de mensengemeenschap is, blijkt voor de betrokkenen aan een diepgevoelde behoefte te voldoen.
Wanneer in een gemeenschap de vraag naar de mogelijke vorm van een dergelijke huwelijkswijding ontstaat, kan het nuttig zijn iets te weten over de manier waarop deze hier en daar toepassing vindt. In het hier volgende kan men daarover iets vinden. Het zal duidelijk zijn dat daarmee slechts aanwijzingen worden gegeven en dat er in de werkelijkheid eigenlijk heel veel vormen mogelijk zijn.
Elk gemeenschapsbestuur zal goed doen zich de mogelijkheden en wenselijkheden bij elk speciaal geval voor ogen te stellen en dan bij de opzet van de bijeenkomst met een zekere fantasie te werk gaan. Vanzelfsprekend vormen de eigen wensen van de huwenden de basis van de voorbereiding: de rol van de gemeenschap zelf is bij een huwelijkssluiting min of meer afhankelijk van de plaats welke die gemeenschap in het leven van de huwenden inneemt. In het algemeen zal het gemeenschapsbestuur bij de huwelijksbevestiging vertegenwoordigd zijn; een geschenk — b.v. een boek met inscriptie — is zeker op z'n plaats.
De leiding van de huwelijksbevestiging is in het algemeen de taak van de raadsman. Daarnaast zal het ook kunnen voorkomen dat een bestuurslid die taak op zich neemt wanneer een gemeenschapsbestuur een verzoek voor een huwelijksbevestiging krijgt en er geen raadsman aanwezig is.
Aan een huwelijksbevestiging zijn drie facetten welke zorgvuldige aandacht vereisen, wil er iets goeds tot stand komen. Daar is in de eerste plaats het contact tussen de huwelijkscandidaten en de raadsman vóór de voltrekking van het huwelijk. In de tweede plaats heeft men te maken met de uiterlijke vorm van de bijeenkomst en de details daarvan; en in de derde plaats is er de toespraak van de raadsman.

Gesprek met de Raadsman

Dat er een gesprek tussen de raadsman en de huwelijkscandidaten wordt gehouden is eigenlijk een vanzelfsprekende zaak; gaat men ervan uit dat de raadsman de betrokkenen niet of niet goed kent, dan is dit gesprek van veel belang en onmisbaar. Het voorkomt dat de raadsman later, bij zijn toespraak, in cliché s vervalt, of algemene beschouwingen houdt. Dit gesprek zou tenminste een dag of veertien voor de plechtigheid moeten plaats vinden. Het dient om de raadsman een beeld te geven van juist deze mensen, hun verwachtingen, hun zorgen, hun problemen en hun moeilijkheden. Het moet uiteraard voldoen aan de eisen van ieder goed gesprek: eerbiediging van de ander, luisteren naar wat hem beweegt, niets opdringen en veel begrijpen. Het is bovendien extra moeilijk, omdat het — als regel — met twee mensen gevoerd moet worden: het is

zaak hen beiden gelijkelijk tot hun recht te laten komen. In bijzondere omstandigheden kan het natuurlijk ook met de a.s. man en vrouw apart worden gevoerd.
Zakelijk zullen voor de raadsman de volgende punten duidelijk moeten worden (steeds ten aanzien van de beide partners):
Candidaten: opleiding en beroep, liefhebberijen, belangstellingen, geestelijke instelling, wanneer en hoe kennis gemaakt, vroegere verhoudingen.
Ouders: beroep en „stand", opleiding, belangstelling, liefhebberijen, onderlinge omgang, geestelijke instelling.
Gezin: broers en zusters, belangstellingen, onderlinge verhoudingen, familieleven, gezelligheid en feesten, geestelijke instelling.
Huwelijk: verwachtingen, bedoeling, gezinsleven, verhouding tot vrienden en samenleving.
Uit een gesprek over deze punten (en „wat verder ter tafel komt") kan de raadsman zich een min of meer concreet beeld vormen van het stel mensen dat straks voor hem zit. Met dit beeld voor ogen kan hij inderdaad een persoonlijk woord spreken, waaraan de betrokkenen nog eens terug denken. Bovendien staat hij straks niet als een vreemde voor hen, maar als . . . een raadsman.

Inrichting van de plechtigheid

Natuurlijk kan men zich ten aanzien van de uiterlijke vorm allerlei mogelijkheden denken — deze hangen ongetwijfeld ten dele samen met zaken als het jaargetijde, stad of platteland, eigen familiegebruiken, speciale voorkeur van het bruidspaar voor bepaalde muziek e.d. Een beschrijving van een — eenvoudige — vorm zou b.v. de volgende kunnen zijn:
Er wordt een afzonderlijke bijeenkomst voor de plechtigheid gehouden, die met uur en plaats wordt aangekondigd. Onmiddellijk daarop aansluitend houdt men dan de gebruikelijke receptie, die men eveneens met uur en plaats aankondigt en die men drie kwartier later stelt. Door de duidelijke afgrenzing der beide op elkaarvolgende bijeenkomsten, bereikt men dat de plechtigheid niet door de mensen die alleen op de receptie komen, wordt gestoord. De direkte aansluiting van de receptie op de inwijding heeft bovendien het voordeel dat de belangstellenden gemakkelijker beide delen van het samenzijn kunnen bijwonen.
De zaal of kamer waar de inwijdingsplechtigheid plaats heeft wordt gezellig ingericht en met bloemen versierd. De zetels voor het bruidspaar worden vooraf op een goed gekozen plaats opgesteld. Bij het binnenkomen van de bezoekers zal de raadsman de gelegenheid moeten benutten om kennis te maken met de ouders van de jonggehuwden of met anderen van wie hij weet dat ze hen na staan; vaak zal daarvoor nog niet eerder de gelegenheid zijn geweest.
Als alle bezoekers aanwezig zijn en plaats gevonden hebben wordt hen gevraagd het bruidspaar staande te willen ontvangen. Er is voor muziek gezorgd en met de musici is de afspraak gemaakt, dat de muziek wordt ingezet juist voordat het bruidspaar binnenkomt.
Op de afgesproken tijd — 10 minuten na het aangekondigde aanvangsuur — komt het bruidspaar aan. Het wordt door de raadsman (of een familielid) aan de deur ontvangen en — terwijl de muziek dus speelt en de gasten staan — binnengeleid en naar de zetels gebracht. Als het

bruidspaar gezeten is, nemen de gasten hun plaatsen weer in. De muziek speelt nog even door. Daarna houdt de raadsman een toespraak van 15 à 20 minuten. Na de toespraak wenst de raadsman het bruidspaar met een handdruk geluk en overhandigt hij aan de bruid een klein geschenk van de humanistische gemeenschap (b.v. een boek met inscriptie).
De muziek valt weer in en sluit de plechtigheid af. Daarna heeft iedereen gelegenheid het bruidspaar te feliciteren en gaat de bijeenkomst in de receptie over.
Deze of soortgelijke vorm van huwelijksinwijding is gebleken aan de behoefte van een stijlvolle vormgeving bij bruidspaar, familie en andere aanwezigen te voldoen.
Om alles goed te laten verlopen is een goede voorbereiding nodig, met ook aandacht voor de details. Het bruidspaar moet niet voor de afgesproken tijd aankomen. De muziek moet vooraf geïnstrueerd zijn en op de juiste tijden beginnen te spelen. De zaal of kamer moet tevoren ingericht zijn, een katheder op de juiste plaats klaar staan enz. Als er een gastenboek is, kan dit beter na afloop van de plechtigheid worden getekend. Met de ambtenaar van de Burgerlijke Stand kan men eventueel afspreken dat hij zich tot de burgerlijke huwelijksvoltrekking en enkele woorden als gelukwens beperkt. In elk geval kan men voorkomen dat hij een godsdienstig gekleurde toespraak houdt.

De toespraak van de Raadsman

Over de inhoud van de toespraak van de raadsman of degene die hem vervangt is het niet nodig aanwijzingen te geven: de spreker zal in de voorafgaande gesprekken met de huwelijkspartners allerlei aanknopingspunten hebben gevonden welke hem de stof voor zijn toespraak leveren. Terwijl vanzelfsprekend elke huwelijkssluiting een aantal vrijwel gelijke hoofdelementen voor een beschouwing oplevert, zal toch elke spreker goed doen zich daarnaast zorgvuldig rekenschap te geven van de speciale feiten, omstandigheden en gevoeligheden van de huwelijksbevestiging waarin **hij** op dat moment mee een rol speelt. Een grote mate van „inleving" zal zijn speech de juiste ondergrond kunnen geven.
Daaraast zal men goed doen altijd sober te blijven: in het algemeen zal men van een humanistische toespraak meer een goede vertolking van essentiële levenswaarden verwachten dan een naar de vorm fraai geheel.
Hieronder volgt nog een voorbeeld van een huwelijksaankondiging waarin een dergelijke plechtigheid was opgenomen.

HARRY BRUMMELKAMP
en
GERDA BRAAMS

hebben de eer U, mede namens wederzijdse ouders, kennis te geven van hun voorgenomen huwelijk, waarvan de voltrekking zal plaats vinden op ..... te ..... uur ten stadhuize van de gemeente .....

HUWELIJKSBEVESTIGING te 16.30 uur in Hotel ....., door de humanistische geestelijke raadsman .....

RECEPTIE van 17.15 tot 19.00 uur, eveneens in Hotel .....